

Sobiesław Szybkowski

 <https://orcid.org/0000-0001-9366-8568>
Instytut Historii, Uniwersytet Gdański

Biskup krakowski Jan Radlica i jego bracia Uzupełnienia genealogiczne

Osoba biskupa krakowskiego Jana Radlicy była już niejednokrotnie przedmiotem zainteresowania nowoczesnej historiografii. Zgodnie z dotychczasowymi ustaleniami wywodził się on z rodziny szlacheckiej herbu Korab, o raczej średnim statusie, dziedziczącej we wsi Radliczyce w wielkopolskim powiecie kaliskim (parafia Rajsko). Zapewne jeszcze za młodu został przeznaczony przez rodziców do stanu duchownego. Nie znamy początkowych etapów jego edukacji, wydaje się wszakże, iż wykazywał się znaczącymi zdolnościami. Zapewne po 1361 roku wyruszył na zachód Europy, aby kontynuować kształcenie na tamtejszych uczelniach wyższych. W Montpellier zdobył wykształcenie medyczne, a nauki pobierał także na paryskiej Sorbonie, gdzie w 1368 roku został prokuratorem nacji angielskiej, grupującej studentów wywodzących się spoza Królestwa Francji. Niewątpliwie to podczas paryskiego etapu swego życiorysu nawiązał kontakty z dworem królewskim Karola V Mądrego, gdzie wykazał się jako utalentowany lekarz. Następnie z polecenia tego monarchy udał się na dwór węgierski, gdzie został osobistym medykiem króla Węgier i Polski Ludwika Andegaweńskiego. Prawdopodobnie stało się to tuż przed 1371 rokiem, ponieważ od tego roku datuje się początek kariery kościelnej Jana, wyznaczonej kolejnymi prebendami polskiego Kościoła, które otrzymywał bez wątpienia dzięki wsparciu króla Ludwika. Już w 1371 roku otrzymał ekspektatywę na kanonię krakowską, którą objął ostatecznie w 1374 roku, nadto był również altarystą ołtarza św. Krzysztofa w katedrze krakowskiej (do 1374), uzyskał także prowizję na kanonię gnieźnieńską (1374). W końcowym okresie życia Ludwika Andegaweńskiego z roli jego przybocznego lekarza awansował na wykonawcę jego politycznych zamierzeń w Polsce. Po śmierci królowej-matki

Elżbiety Łokietkówny (1380) i przejściu dotychczasowego kanclerza Królestwa Polskiego Zawiszy z Kurozwęk na biskupstwo krakowskie monarcha potrzebował w swoim północnym władztwie blisko związanej z nim osoby, do której mógł mieć pełne zaufanie — co skutkowało nominacją Radlicy na kanclerstwo (1381). Jako kanclerz Jan stał się również członkiem pięcioosobowej rady wikariuszy (namiestników) Królestwa Polskiego, w skład której wchodził wybitni możnowładcy należący do stronnictwa andegaweńskiego: wspomniany już biskup krakowski Zawisza z Kurozwęk, jego ojciec kasztelan krakowski Dobiesław z Kurozwęk, starosta generalny Wielkopolski Domarat z Pierchna oraz starosta krakowski Sędziwoj z Szubina. Kolegium namiestnicze sprawowało w imieniu króla władzę w Polsce w latach 1381—1382, w czym znaczny udział miał Jan jako kanclerz odpowiedzialny za wystawianie dokumentów wikariuszy, choć pod imieniem nieobecnego władcy. Jeszcze przed zgonem Ludwika, z powodu przedwczesnej śmierci Zawiszy z Kurozwęk, Radlica dzięki poparciu króla został biskupem krakowskim, ordynariuszem najbogatszej polskiej diecezji, zatrzymując jednak urząd kanclerski. Podczas bezkrólewia i wojny domowej w latach 1382—1384 Jan pozostawał politycznym adherentem stronnictwa panów krakowskich, wspierając ich politykę, której finałem były: koronacja królewska Jadwigi Andegaweńskiej (1384), umowa krewska z 1385 roku oraz koronacja Władysława Jagiełły w 1386 roku. Jego relacje z nowym monarchą ułożyły się poprawnie, po 1386 roku jednak Radlica skupił się bardziej na zarządzie własną diecezją aniżeli na wielkiej polityce, choć jako biskup krakowski zachował eksponowane miejsce w radzie królewskiej. W ostatnich dwóch latach życia (zm. 12 stycznia 1392 roku) podjął działania mające na celu odnowienie Uniwersytetu Krakowskiego, co sfinalizowało się wszakże dopiero w 1400 roku. Przedstawione tutaj skrócone *curriculum vitae* Jana Radlicy zdaje się wyraźnie wskazywać, że w elicie politycznej późnośredniowiecznej Polski był on człowiekiem nowym, a miejsce w niej zawdzięczał własnym zdolnościom oraz poparciem Ludwika Andegaweńskiego, który wykreował jego karierę, licząc na to, że będzie on sprawnym realizatorem interesów dynastii¹.

¹ UrzCentr, s. 52, 198; A. Strzelecka: *Jan z Radliczyc*. W: PSB, T. 10, s. 469—472 (tu zebrana starsza literatura przedmiotu); I. Sułkowska-Kurasiowa: *Dokumenty królewskie i ich funkcja w państwie polskim za Andegawenów i pierwszych Jagiellonów 1370—1444*. Warszawa 1977, s. 249; J. Gzella: *Małopolska elita władzy w okresie rządów Ludwika Węgierskiego w Polsce w latach 1370—1382*. Toruń 1994, s. 18, 19; S. Sroka: *Jan Radlica jako lekarz*. „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1994, T. 57, z. 4, s. 463—477; K. Ożóg: *Intelektualiści w służbie Królestwa Polskiego w latach 1306—1382*. Kraków 1995, s. 21, 94—96, 102, 103—106, 109—111, 134; Tenże: *Uczni w monarchii Jadwigi Andegaweńskiej i Władysława Jagiełły (1384—1434)*. Kraków 2004, s. 24, 34, 147, 154, 164, 165, 259, 310, 314, 333, 335; M.D. Kowalski: *Pralaci i kanonicy krakowskiej kapituły katedralnej od pontyfikatu biskupa Nankera do śmierci biskupa Zawiszy z Kurozwęk (1320—1382)*. Kraków 1996, s. 184, 185; J. Kurtyka: *Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu*. Kraków 1997, s. 186—188, 192, 193, 196, 198, 202, 214, 235, 264, 541; A. Szymczakowa: *Szlachta*

Wprawdzie już Adam Boniecki zasugerował, że „bliskim krewnym” biskupa Jana był kasztelan łódzki Wojciech z Krowicy (wielkopolski powiat kaliski) i Łasku (powiat szadkowski w ziemi sieradzkiej)², jednak genealogią Radlicy w szerszym zakresie zajął się dopiero Stanisław Kozierowski w swojej monografii wielkopolskiej gałęzi rodu Korabiów. Zgodnie z jego ustaleniami Jan był synem Michała (Michałka) z Radliczyc (znanego źródłem w 1339 roku) i Krystyny. Pewnym bratem Jana zdaniem S. Kozierowskiego był z kolei zmarły w 1417 roku kasztelan łódzki Wojciech z Krowicy i Łasku, ojciec „chorążego sieradzkiego” Jana i przodek Łaskich herbu Korab³. Do Łaskich, choć o nieznanym stopniu pokrewieństwa w stosunku do kasztelana i biskupa, wspomniany badacz zaliczył także znanego mu z wystąpienia w 1386 roku Macieja z Łasku oraz Mojka (1407), który, jak pokazały późniejsze badania (zob. dalej), był synem kasztelana łódzkiego Wojciecha⁴. Badań nad środowiskiem rodzinnym Radlicy nie posunęła naprzód Anna Strzelecka, autorka obszernego biogramu biskupa krakowskiego, zawartego w *Polskim słowniku biograficznym*, gdzie znajdujemy jedynie informację o imionach jego rodziców (Michał i Krystyna)⁵. Do pokrewieństwa łączącego biskupa i kasztelana łódzkiego Wojciecha odniosła się też Alicja Szymczakowa, która ostatecznie udowodniła, że byli oni braćmi. Dokonała ona również pełnej rekonstrukcji zstępnych Wojciecha, aktywnych aż po początek XVI stulecia. Między innymi uściśliła ona, że Mojek (Mojżesz) z Łasku (piszący się jednak najczęściej ze Śliwnik w powiecie kaliskim), znany także S. Kozierowskiemu, to syn kasztelana łódzkiego i brat chorążego mniejszego sieradzkiego Jana⁶. W pracy wspomnianej badaczki znajduje się również sugestia, że wspomniany Maciej z Łasku, noto-

sieradzka w XV w. „Magnifici et generosi”. Łódź 1998, s. 179—180; J. Sperka: *Szafrańcowie herbu Stary Koń. Z dziejów kariery i awansu w późnośredniowiecznej Polsce*. Katowice 2001, s. 53, 56, 57, 59; A. Marzec: *Pod rządami nieobecnej monarchy. Królestwo Polskie 1370—1382*. Kraków 2017, s. 129, 140, 162, 163, 165, 166, 213, 217; D. Wróbel: *Na pierwszym planie. Możni i szlachta polska wobec bezkrólewia po śmierci Ludwika Andegaweńskiego*. Lublin 2020, według indeksu. Należy jeszcze dodać, że biskup Jan Radlica doczekał się osobnej popularnonaukowej biografii: I. Fac: *Działalność biskupa krakowskiego Jana Radlicy na tle jego czasów (ok. 1340—1392)*. Kolbuszowa 2008.

² A. Boniecki: *Herbarz polski*. T. 15. Warszawa 1912, s. 187.

³ S. Kozierowski: *Studia nad pierwotnym roziedleniem rycerstwa wielkopolskiego*. [T.] 12: *Ród Korabitów*. Łomża 1933, s. 15—16, 46, 47, 50.

⁴ Tamże, s. 47.

⁵ A. Strzelecka: *Jan z Radliczyc...*, s. 469. O ile Krystyna jest znana tylko z piętnastowiecznego żywota Jana Radlicy (*Catalogus episcoporum Cracoviensium*. W: *Vitae episcoporum Poloniae*. W: *Joannis Długossii Senioris canonici Cracoviensis Opera omnia*. T. 1. Wyd. I. Polkowski, Ż. Pauli. Kraków 1887, s. 419), o tyle wspomniany tam także Michał został odnotowany jeszcze jako świadek dokumentu z 1338 r. (KDW, T. 11, nr 1725; S. Kozierowski: *Studia...*, s. 26; A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka...*, s. 178, 179).

⁶ A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka...*, s. 178—204.

wany w 1386 roku, był prawdopodobnie kolejnym rodzonym bratem Radlicy⁷. A. Szymczakowej zawdzięczamy też hipotezę o bliskim pokrewieństwie łączącym biskupa z kasztelanem biechowskim Mojkiem, znanym źródłu z 1382 roku, posiadaczem pieczęci z herbem Korab, który jej zdaniem należał do pokolenia braci Radlicy („może stryjecznych”)⁸.

W niniejszym przyczynku pragniemy się przyłączyć do badań nad najbliższym kręgiem rodzinnym Jana Radlicy dzięki odwołaniu się do nieznanych dotychczas źródeł dotyczących tej problematyki oraz nowej interpretacji przekazów znanych już dawniejszym badaczom. Mamy przy tym nadzieję, że uzupełni to nieco obraz polskich elit szlacheckich epoki andegaweńskiej i początków epoki jagiellońskiej.

Pomimo znaczących już postępów w sprawie rekonstrukcji kręgu krewniaczego biskupa wypada sądzić, że informacja Jana Długosza z biografii Radlicy zamieszczonej w katalogu biskupów krakowskich, o tym, że zakupił on dobra ziemskie dla swoich „braci i bratanków trapiionych wielkim ubóstwem”⁹, pozwala poszukiwać jeszcze innych — po dowodnym (kasztelan łądzki Wojciech z Łasku) i sugerowanym (Maciej z Łasku) — braci rodzonych Jana Radlicy.

Kolejnym kandydatem do włączenia go do najbliższego kręgu rodzinnego biskupa krakowskiego wydaje się kasztelan biechowski Mojek, odnotowany w źródłach w 1382 roku, co sugerowała już A. Szymczakowa¹⁰. Wskazywała ona przy tym na kryterium imionowe, bardzo rzadkie imię kasztelana — Mojek (Mojżesz) — powtórzyło się bowiem w pokoleniu synów Wojciecha Łaskiego, zatem u pewnego bratanka biskupa Radlicy. Nadto wspomniany kasztelan biechowski był dysponentem pieczęci z herbem Korab, którym posługiwał się interesujący nas tu agnатыczny krąg rodzinny¹¹.

Kasztelan Mojek imiennie wystąpił w dwóch znanych nam źródłach dokumentowych. Jedno z nich to dokument z 27 listopada 1382 roku, wystawiony w Radomsku przez szlachtę wielkopolską dla szlachty małopolskiej, w którym został odnotowany wyłącznie z imieniem i tytułaturą urzędniczą¹². Jedyne to wystąpienie Mojka znali autorzy spisu urzędników wielkopolskich, datując sprawowanie przez niego urzędu kasztelana biechowskiego tylko na rok 1382¹³. Mojek był wszakże kasztelanem biechowskim już rok wcześniej, o czym przekonuje opublikowany ostatnio dokument wystawiony przez

⁷ Tamże, s. 181.

⁸ Tamże, s. 178, 179.

⁹ *Catalogus episcoporum Cracoviensium...*, s. 419 („Fratribus et nepotibus suis magna egestate gravatis, aliquot villas, paucas tamen, egestatem eorum et inopiam relevaturus, quas et in hanc diem retinent, coemit”).

¹⁰ A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka...*, s. 178—179.

¹¹ Opisy zob.: KDW, T. 3, nr 1804; F. Piekosiński: *Pieczęcie polskie wieków średnich. Cz. 1: Doba piastowska*. Kraków 1899, s. 277; o Mojku zob. też S. Kozierowski: *Studia...*, s. 11.

¹² KDW, T. 3, nr 1804.

¹³ UrzWp, s. 99.

kanclerza Królestwa na imię króla Ludwika z daty Konin, 18 lipca 1381 roku¹⁴. Datą *post quem* otrzymania nominacji na kasztelanie biechowską przez interesującą nas tu osobę jest 27 maja 1377 roku, kiedy urząd ten znajdował się jeszcze w rękach poprzedniego posiadacza, Janusza z Biechowa¹⁵. Mojek był zatem stosunkowo świeżym nominatem. Okoliczności jego pierwszego wystąpienia na urządzie oraz orientacyjny czas otrzymania nominacji stanowią, naszym zdaniem, dodatkowy argument przemawiający za jego bliskimi związkami z Janem Radlicą. Kanclerzem, który wystawił dokument z 18 lipca 1381 roku, był bowiem już na pewno on i wydaje się bardzo prawdopodobne, że podczas jego pobytu w Koninie towarzyszył mu jakiś bliski krewny. Znacznie trudniej ustalić czas śmierci Mojka. Jego znany literaturze przedmiotu następcą na urządzie kasztelana biechowskiego Jerzy (Jurek) z Lutyni i Kwiatkowa herbu Korab po raz pierwszy z tytułaturą urzędniczą pojawił się na dokumencie wystawionym przez króla Władysława Jagiełłę 5 czerwca 1403 roku w Koninie¹⁶. Była to jednak bardzo świeża nominacja, ponieważ jeszcze na rokach królewskich w Kaliszu, które odbyły się przed 23 kwietnia tego roku, Jerzy nie został określony żadną tytułaturą urzędniczą¹⁷. Najpewniej zatem król ogłosił jego nominację kasztelańską podczas późniejszego etapu swojego objazdu Wielkopolski.

Wydaje się wszakże, iż kasztelan Mojek działał jeszcze w grudniu 1391 roku, kiedy przed sądem ziemskim w Sieradzu niewymieniony z imienia kasztelan biechowski był pozywany przez Jałbrzyka z Włynia i Małkowa o Poprężniki (ziemia sieradzka)¹⁸. Z ksiąg ziemskich sieradzkich pochodzą również dowody źródłowe potwierdzające i precyzujące bliskie pokrewieństwo łączące kasztelana biechowskiego z biskupem Radlicą i kasztelanem łądzkim Wojciechem z Łasku. Oto bowiem na rokach generalnych w Sieradzu, które odbyły się późną jesienią 1403 roku, kasztelan Wojciech zobowiązał się wobec Wyszoty z Popowa (powiat szadkowski), że w sprawie granicznej („super graniiciis”) przyprowadzi przed sąd ziemski na roki zwykłe swoich bratanków¹⁹. Sprawa przeciągnęła się aż do 12 maja 1404 roku, kiedy to na posiedzeniu sądu ziemskiego w Sieradzu przeniesiono sprawę prowadzoną „inter filiastris domini Landensis filios Bechowsky” a synami zmarłego Wyszoty z Popowa²⁰. Jednym z owych bratanków był niewątpliwie Jan z Radliczyc, syn Mojżesza („Moysi”),

¹⁴ KDW, T. 6, nr 273 (regest); T. 11, nr 1761 (pełna edycja tekstu, oparta na późnej kopii).

¹⁵ UrzWp, s. 99.

¹⁶ KDW, T. 5, nr 32; UrzWp, s. 99.

¹⁷ *Księga ziemska kaliska 1400—1409*. Wyd. T. Jurek. Poznań 1991, nr 956; A. Gąsiorowski: *Itinerarium króla Władysława Jagiełły 1386—1434*. Wyd. 2. Warszawa 2015, s. 55.

¹⁸ A. Szymczakowa: „*Nobiles Siradienses*”. *Rody Porajów, Pomianów, Gryfów, Kopaczów i Pobogów*. Warszawa 2011, s. 389.

¹⁹ AGAD, Księgi ziemskie sieradzkie, ks. 3, k. 88v.

²⁰ Tamże, k. 100.

który w 1405 roku zapisał się na Uniwersytet Krakowski²¹. W późniejszym okresie używał on również przydomka Radlica („Johannes Radlicza Moysi de Radliczicze”)²². Wszystko to razem wzięte pozwala w tym miejscu skonstatować, że kasztelan biechowski Mojek był rodzonym bratem biskupa Jana Radlicy i kasztelana łądzkiego Wojciecha z Łasku²³. Jego pewny syn używał nawet tego samego imienia i przydomka, co biskup krakowski, oraz pisał się z Radliczyc, z których jego starszy imiennik pochodził. Potomkowie kasztelana Mojka posiadali także jakieś dobra w ziemi sieradzkiej, na co wskazują omówione już tutaj procesy z lat 1403—1404. Ich ojciec wówczas już na pewno nie żył, ponieważ opiekę nad bratanek sprawował Wojciech z Łasku, o czym świadczy jego zaangażowanie w spory o granice Pęczniewa. Łaski najpewniej opiekował się dobrami bratanków już w 1401 roku. Z tego roku pochodzą bowiem najstarsze źródłowe potwierdzenia jego sporów prowadzonych do 1405 roku przed sądem ziemskim w Kaliszu z dziedzicami Tymieńca herbu Nałęcz²⁴, graniczącego bezpośrednio z Gorzuchami i Dąbrową (Aaronową), które należały dowodnie do potomków kasztelana Mojka (zob. dalej). Przy czym jeden ze sporów dotyczył wprost granic Dąbrowy i Tymieńca. Wydaje się, że pozwala to przesunąć początek sprawowania opieki przez Wojciecha nad bratanekami do 1401 roku, datę tę wypada także uznać na tym etapie dociekań za *terminus ante quem* zgonu Mojka.

Kasztelan Jan Mojkwic nie zakończył swoich uniwersyteckich studiów uzyskaniem tytułu. Posiadane umiejętności umożliwiły mu jednak rozpoczęcie praktyki notariusza publicznego autorytetu cesarskiego. Związał się też z kancelarią arcybiskupa gnieźnieńskiego Mikołaja Kurowskiego (zm. 1411), któremu służył w charakterze notariusza. Wykonywał również zlecenia dla kapituły gnieźnieńskiej, która w nagrodę przekazała mu w 1411 roku prawo do dziesięciny rocznej z wsi Dąbrowa „in districtu Opathoviensi” (identycznej zapewne z Dąbrową Aaronową)²⁵. Młodszy Radlica w końcu marca tego roku brał udział w zjeździe polsko-węgierskim w Spiskiej Nowej Wsi, gdzie doszło do zawarcia rozejmu kończącego wojnę, którą Zygmunt Luksemburski wypo-

²¹ *Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400—1508*. T. 1—2. Wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska. Kraków 2004 — tutaj: T. 1, s. 59; T. 2, s. 400.

²² KDKK, T. 2, nr 803; Lites, T. 2, s. 473. Identyfikacja młodszego Jana Radlicy jako syna Mojka już dawniej pozwoliła mi na przydanie kasztelanowi biechowskiemu przezwiska „Radlica” i przydomka posesjonatywnego „z Radliczyc” (S. Szybkowski: *Kujawska szlachta urzędnicza 1370—1501*. Gdańsk 2006, s. 205—207, 209; taką identyfikację przyjęła następnie także A. Szymczakowa: „*Nobiles Siradienses*”..., s. 389).

²³ Taki stopień pokrewieństwa między biskupem krakowskim i kasztelanem Mojkiem zasugerował również ostatnio D. Wróbel (*Na pierwszym planie...*, s. 197, 566), ale swego twierdzenia bliżej nie uzasadnił.

²⁴ *Księga ziemna kaliska...*, nr 222, 297, 849, 1318, 1470, 1476; A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka...*, s. 182.

²⁵ ACI, T. 1, nr 1453; S. Kozierowski: *Studia...*, s. 11.

wiedział w 1410 roku Królestwu Polskiemu jako sojusznik Krzyżaków. Jan Mojkowic znalazł się wśród świadków dokumentu rozejmowego z 31 marca 1411 roku. Przybył on do Nowej Wsi niewątpliwie w otoczeniu Mikołaja Kurrowskiego, który był jednym z polskich negocjatorów²⁶. 20 lutego 1412 roku w Nowym Sączu jako notariusz publiczny sporządził dokument swojego brata stryjecznego Michała Wojciechowca z Łasku, który pełnił wówczas funkcję oficjała krakowskiego²⁷. Na początku następnego roku był już notariuszem kolejnego arcybiskupa gnieźnieńskiego — Mikołaja Trąby. W dniach 21—24 lutego 1413 roku udał się wraz z polskim poselstwem do wielkiego mistrza Henryka von Plauena do Malborka, co było związane z końcowym etapem misji Benedykta Makraia. 21 lutego zaopatrzył w swój znak instrument notarialny dotyczący czynności tej legacji²⁸.

Jak zdają się przekonywać przedstawione fakty, kariera młodszego Radlicy zapowiadała się obiecująco. Jako notariusz publiczny posiadał niewątpliwie biegłe umiejętności w *ars dictandi*. Był związany jako notariusz z dwoma kolejnymi arcybiskupami gnieźnieńskimi, uczestniczył także w zjazdach dyplomatycznych i zagranicznych poselstwach. Nie jest zatem wykluczone, że znalazłoby się dla niego w końcu miejsce w kancelarii koronnej, co mogło stanowić tylko wstęp do dalszej owocnej kariery w strukturach państwa i polskiego Kościoła.

Ostatnie dwa znane nam przekazy poświadczające instytucjonalne związki Jana Mojkowica z Kościołem są źródłami proveniencji papieskiej. W 1418 roku Jan „Moysi” Radlica z Radliczyc, kleryk „non coniugatus, nec in sacris ordinibus constitutus”, uzyskał od papieża zgodę na wykonywanie profesji notariusza autorytetu papieskiego („officium tabelionatus”)²⁹. Z kolei w 1423 roku kleryk diecezji poznańskiej Jan Janowic z Dolska wystarał się o beneficjum plebana w Dolsku, które wakowało, ponieważ dawny („olim”) pleban Jan „Redlicza” nie dopełnił obowiązku przyjęcia święceń kapłańskich („non fecit se ad sacerdotium promoveri”)³⁰. Wejście przez Jana Mojkowica w prawa do posiadania dolskiego probostwa i rezygnacja z tego beneficjum musiały jednak nastąpić co najmniej dekadę od podjęcia przez papieża wspomnianej de-

²⁶ CE, T. 2, nr 36; S. Józwiak, K. Kwiatkowski, A. Szweda, S. Szybkowski: *Wojna Polski i Litwy z zakonem krzyżackim w latach 1409—1411*. Malbork 2010, s. 667.

²⁷ KDKK, T. 2, nr 803; A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka...*, s. 185, 186.

²⁸ Lites, T. 2, s. 473; T. 3, s. 201; o czynnościach Benedykta Makraia jako subarbitra w sporze polsko-litewsko-krzyżackim, wyznaczonego przez właściwego arbitra, którym był Zygmunt Luksemburski, zob. ostatnio: W. Sieradzan: *Misja Benedykta Makraia w latach 1412—1413. Z dziejów pokojowych metod rozwiązywania konfliktów międzypaństwowych w Europie Środkowo-Wschodniej w późnym średniowieczu*. Malbork 2009; o poselstwie tym: A. Szweda: *Organizacja i technika dyplomacji polskiej w stosunkach z zakonem krzyżackim w Prusach w latach 1386—1454*. Toruń 2009, s. 334.

²⁹ BP, T. 4, nr 259.

³⁰ Tamże, nr 1248.

cyzji, ponieważ zgodnie z dotychczasową wiedzą tamtejszym plebanem był od 1413/1414 roku aż do 1430 roku Florian z Poklatek³¹. Jak widać zatem, Jan z Dolska starał się o beneficjum, które było od dawna zajęte, i pomimo papiejskiej zgody plebanii dolskiej nigdy nie objął³². Młodszy Jan Radlica musiał uzyskać to beneficjum po śmierci lub rezygnacji plebana dolskiego Pawła, notowanego w latach 1404—1406³³, jednak nigdy probostwa nie objął, ponieważ nie przyjął święceń kapłańskich.

Oprócz aktywności Jana Mojkwica na niwie kościelnej, kancelaryjnej i dyplomatycznej źródła potwierdzają również jego działalność na kaliskim oraz sieradzkim partykularzu. Mojkwic był niewątpliwie identyczny z Janem z Radliczyc, który w 1410 roku przed sądem ziemskim w Kaliszu procesował się z Mikoszem z Oszczeklina o granice — najpewniej pomiędzy Radliczycami i Oszczeklinem, ponieważ wsie te graniczą ze sobą³⁴. Przed sądem ziemskim w Sieradzu kasztelan biechowski występował natomiast w kilku procesach w 1410 roku jako właściciel posiadłości w Siedlątkowie (powiat szadkowski), którą sprzedał ostatecznie za 100 grzywien³⁵. Transakcja ta nie doszła jednak najpewniej do skutku albo nie dotyczyła całej posiadłości Jana w Siedlątkowie, w 1446 roku działem w Siedlątkowie dysponował bowiem jego syn Aron (zob. dalej), który zamienił ją wówczas na dobra w Małych Mroczkach w powiecie kaliskim³⁶.

Działalność Jana Mojkwica w ziemi sieradzkiej pozwala nam na jego identyfikację z aktywnym na tamtejszym partykularzu rycerzem pasowanym Janem Radlicą z Pęczniewa (ziemia sieradzka, powiat szadkowski), który zgodnie z ustaleniami A. Szymczakowej był krewnym Łaskich, a występował w źródłach w latach 1415—1430³⁷. Utożsamienia wspomnianego dziedzica Pęczniewa z kasztelanem biechowskim, oprócz używania tego samego imienia i przydomka, dowodzi jeszcze fakt, że Pęczniew graniczył bezpośrednio z Popowem, którego dziedzice w 1404 roku prowadzili proces o rozgraniczenia z synami kasztelana biechowskiego Mojka — bratankami kasztelana łądzkiego Wojciecha Łaskiego.

³¹ *Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu* (dalej: SHGP). Cz. 1. Oprac. S. Chmielewski, K. Górską-Gołąska, J. Luciński. Wrocław 1982—1987, s. 382.

³² Następcą Floriana, notowanym od 1432 r., był Jakub z Prażmowa (tamże).

³³ Tamże.

³⁴ AP Poznań, Kalisz Z. 2, k. 9v.

³⁵ AGAD, Księgi ziemskie sieradzkie, ks. 3, k. 187v, 188; ks. 4, k. 18, 23v.

³⁶ AP Poznań, Poznań Gr. 2, s. 259.

³⁷ A. Szymczakowa: „*Milites strenui*” z Sieradzkiego w XV w. W: *Genealogia. Rola związków rodzinnych i rodowych w życiu publicznym w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*. Red. A. Radziwiński, J. Wroniszewski. Toruń 1996, s. 200, 211; o pasowanym rycerzu Janie Radlicy z Pęczniewa występującym w 1422 r. wspomina także S. Kozierowski (*Studia...*, s. 45), który sugeruje jeszcze, że Pęczniewscy herbu Korab „wyszli od Radliców” (tamże).

Pasowany rycerz Jan Radlica z Pęczniewa żył jeszcze w 1440 roku, kiedy został wspomniany w dokumencie dotyczącym sporu o prawo patronatu prebendy kanonickiej pw. św. Wojciecha w kolegiacie kaliskiej. Źródło to informuje także, że miał on dwóch synów o imionach Jan oraz Aaron³⁸. Wspomniany przekaz precyzuje też, że rodzonym bratem Jana Radlicy z Pęczniewa był Marcin, dziedzic Radliczyc, Rajska i Gorzuchów w powiecie kaliskim. Obaj byli również niedzielnymi dziedzicami w Radliczycach i Gorzuchach.

Komentarza wymagają jeszcze kwestie łączące się z wyznaczeniem okresu, w którym Jan Mojkwicz zrezygnował ze swoich związków ze stanem duchownym — jak pamiętamy bowiem, jeszcze w 1413 roku był notariuszem arcybiskupa Mikołaja Trąby. Wydaje się, że nastąpiło to ostatecznie w 1414 roku, kiedy doszło do kolejnej wojny polsko-krzyżackiej (tzw. wojny głodowej)³⁹, podczas której najwyraźniej położył jakieś bliżej nieznane zasługi wojskowe i uzyskał pasowanie z rąk króla Władysława Jagiełły. W takim układzie chronologicznym omówiona bulla papieska z 1418 roku, w której został określony jeszcze jako kleryk i uzyskał mianowanie na notariusza autorytetu papieskiego, stanowiła niewątpliwie efekt jego supliki złożonej kilka lat wcześniej, kiedy jego plany życiowe zakładały związek ze stanem duchownym⁴⁰.

Także kasztelanica Marcina Mojkwicza już wcześniej A. Szymczakowa uważała za „bliskiego krewnego” kasztelana łódzkiego Wojciecha z Łasku⁴¹, a co za tym idzie również biskupa krakowskiego Jana Radlicy. Po raz pierwszy pojawił się on w źródłach w 1414 roku⁴². Wydaje się zatem, że był on młodszymi od Jana. Wielokrotnie występował przed sądem ziemskim kaliskim jako właściciel Radliczyc, Rajska, Gorzuchów i Dąbrowy (Aaronowej)⁴³. Kilka razy określono go przydomkiem Radlica⁴⁴, jednak najczęściej występował bez nie-

³⁸ KDW, T. 10, nr 1493.

³⁹ Na ten temat zob. M. Biskup: *Wojny Polski z zakonem krzyżackim 1308—1521*. Gdańsk 1993, s. 95—113.

⁴⁰ Pewne kontakty z wielkopolskim środowiskiem duchownym pasowany Jan Radlica z Pęczniewa zachował również w późniejszym okresie, albowiem tylko jego wcześniejsza aktywność w tym kręgu pozwala wytłumaczyć fakt, że przed 1428 r. udzielił pożyczki Mikołajowi Kokoszce z Dobieszewa — studentowi Uniwersytetu Krakowskiego (1404), pisarzowi starosty generalnego Wielkopolski Sędziwoja z Ostroroga (1412—1414), kanonikowi poznańskiemu i plebanowi w Śremie — którą wówczas ten ostatni zobowiązał się na żądanie wierzyciela uregulować poprzez przekazanie Janowi, plebanowi w Siedleminie, części dochodów z probostwa śremskiego (zob. SHGP. Cz. 5. Oprac. P. Dembiński, T. Gidaszewski, K. Górską-Gołąska, T. Jurek, A. Kozak, G. Rutkowska, I. Skierska. Poznań 2011—2019, s. 56).

⁴¹ A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka...*, s. 182.

⁴² AP Poznań, Kalisz Z. 2, k. 167 (tu kolejne źródło wprost dokumentujące braterstwo Jana Mojkwicza Radlicy i Marcina).

⁴³ Zob. przykładowo: tamże, k. 167, 187, 187v, 207, 228; Z. 3, k. 16, 20, 57v, 78v, 114v, 175; Z. 4, k. 23, 54v, 91, 114, 161v, 246, 249, 268, 283v, 295, 305v, 327, 354v; Z. 5, k. 23, 32v, 54v, 241v; KDW, T. 8, nr 812, 904; S. Kozierowski: *Studia...*, s. 11, 25, 26, 30.

⁴⁴ AP Poznań, Kalisz Z. 3, k. 16, 78v; S. Kozierowski: *Studia...*, s. 11, 24.

go, wyłącznie z przydomkiem posesjonatycznym. Jednokrotnie, w początkach 1422 roku, przydano mu tytuł rycerza pasowanego⁴⁵, poza tym wypadkiem w źródłach określano go tytułem „nobilis”. Żoną Marcina była Małgorzata, znana już w 1420 roku⁴⁶. Zgodnie z ustaleniami S. Kozierowskiego Marcin został w 1447 roku określony jako rodzony stryj Aarona z Dąbrowy (Aaronowej)⁴⁷ — niewątpliwie identycznego ze wspomnianym wcześniej synem pasowanego rycerza Jana Radlicy z Pęczniewa. Marcin i Małgorzata dożyli bardzo sędziwego wieku. Źródła wzmiankują ich jeszcze w 1467 roku, kiedy zrezygnowali ze swoich dóbr w Rajsku na rzecz swojego syna Mojka (Mojżesza) z Radliczyc w zamian za dożywotnią opiekę⁴⁸. Kolejnym synem Marcina Mojkowica był ksiądz Rafał z Rajska, który w 1476 roku określony został wprost jako brat rodzony i niedzielny Mojka Marcinowica z Radliczyc⁴⁹.

A. Szymczakowa dostrzegła prawdopodobieństwo, że do pokolenia biskupa Jana Radlicy, kasztelana łódzkiego Wojciecha z Łasku oraz kasztelana biechowskiego Mojka (Mojżesza) z Radliczyc należała jeszcze Katarzyna, którą badaczka uważała za żonę Mikołaja z Grudzielca herbu Korab⁵⁰. Informacje o Katarzynie i jej małżeństwie wspomniana badaczka czerpie z dwóch zapisek z najstarszej zachowanej księgi ziemskiej kaliskiej. W pierwszej z nich (z 16 września 1406 roku), mocno uszkodzonej, nieznaną bliżej osobą zobowiązała się sprowadzić przeciwko kasztelanowi łódzkiemu Wojciechowi z Łasku świadków, którzy mieli zeznać, że brat Łaskiego, biskup krakowski Jan Radlica, dał mu 30 grzywien na posag dla Katarzyny⁵¹. W drugiej (z 23 listopada 1406 roku) Mikołaj z Grudzielca „dimisit libero” Wojciecha z Łasku, przeciwko któremu sprowadził świadków w sprawie 30 grzywien posagu Katarzyny, przy czym przysąd zapłacił w imieniu ojca jego syn Jan Łaski⁵². Sekwencja obu zapisek pozwala uznać z całą pewnością, że pierwsza z nich dotyczyła zobowiązania Mikołaja do sprowadzenia świadków przeciwko kasztelanowi.

Mikołaj z Grudzielca w żadnej z omówionych zapisek nie został nazwany mężem Katarzyny. Jego roszczenia wobec Wojciecha związane z jej posagiem czynią wszakże zasadną hipotezę A. Szymczakowej o tym, że Mikołaj mógł nim być. Mariaż taki byłby jednak rzeczą bardzo rzadką. Zarówno Mikołaj, jak i Katarzyna należeli bowiem do tego samego rodu Korabiów, a zgodnie z dotychczasowymi ustaleniami małżeństwa pomiędzy przedstawicielami

⁴⁵ AP Poznań, Kalisz Z. 3, k. 54v.

⁴⁶ KDW, T. 8, nr 904.

⁴⁷ S. Kozierowski: *Studia...*, s. 25.

⁴⁸ AP Poznań, Poznań Gr. 7, s. 356. Według ustaleń S. Kozierowskiego (*Studia...*, s. 11) Mojek z Radliczyc działał jako osoba dorosła już w 1440 r.

⁴⁹ AP Poznań, Poznań Gr. 9, k. 61v.

⁵⁰ A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka...*, s. 179, 180 i tabl. genealogiczna po s. 204.

⁵¹ *Księga ziemska kaliska...*, nr 1877.

⁵² Tamże, nr 1964.

tego samego *clenodium* należały do rzadkości, ponieważ rodowcy uważali się za krewnych agnatycznych⁵³. Nadto pokrewieństwo pomiędzy dziedzicami Grudzielca i kręgiem najbliższych krewnych biskupa Jana Radlicy było stosunkowo bliskie, ponieważ zarówno Grudzielscy, jak i synowie braci biskupa byli współpatronami prebendy pw. św. Wojciecha w kolegiacie kaliskiej⁵⁴.

Wątpliwości dotyczące tego, że małżonkiem Katarzyny, bliskiej krewnej biskupa Radlicy, był Mikołaj z Grudzielca, wydają się tym bardziej zasadne, że w 1415 roku pojawiła się jej imienniczka, należąca do tego samego kręgu rodzinnego, jako żona innej osoby, choć Mikołaj z Grudzielca żył jeszcze w roku 1417⁵⁵. Mianowicie, w 1415 roku Jan z Krowicy, identyczny bez wątpienia z Janem Wojciechowicem z Łasku, odparł roszczenia Katarzyny — żony Jana ze Stawu (ziemia sieradzka, ale tuż przy granicy z powiatem kaliskim) herbu Wieniawa, późniejszego miecznika sieradzkiego — o posag i dobra pozostałe po śmierci jej stryjów⁵⁶. Bliskie pokrewieństwo łączące Katarzynę Janową z agnatami biskupa krakowskiego potwierdza dodatkowo to, że syn miecznika Rafał, także miecznik sieradzki, nazwał kasztelanica Marcina Mojkowica z Radliczyc swoim wujem⁵⁷. Fakt, że Rafał Janowic działał przed sądami ziemskimi już w 1416 roku⁵⁸, dodatkowo wskazuje na to, że małżeństwo jego rodziców musiało być faktem przed 1406 rokiem, zatem Mikołaj z Grudzielca nie mógł być mężem Katarzyny. Najprościej byłoby przyjąć, że Katarzyna Janowa była siostrą Marcina i Jana Radlicy Mojkowiców oraz córką kasztelana biechowskiego Mojka. Przekazanie sumy przeznaczonej na posag Katarzyny Wojciechowi, a nie jej ojcu, wskazuje, że Mojek zmarł przed śmiercią biskupa, tzn. przed 12 stycznia 1392 roku, więc czas jego zgonu należy orientacyjnie datować na grudzień 1391 roku (kiedy ostatni raz został wspomniany jako żyjący) — początek stycznia 1392 roku. Od tego czasu opiekę nad jego potomstwem sprawował zapewne jego brat — kasztelan łądzki Wojciech.

Wobec tego, co napisaliśmy wcześniej, należałoby przyjąć, że prawdopodobnie rola Mikołaja z Grudzielca w sporze sądowym z 1406 roku z Wojciechem Łaskim wynikała z tego, że był on pełnomocnikiem sądowym (prokuratorem) Katarzyny Janowej ze Stawu, ewentualnie był ręcycielem jednej ze stron sporu o posag pozostawiony przez biskupa i pragnął wymusić na kasz-

⁵³ W. Semkowicz: *Nagana i oczyszczenie szlachectwa w Polsce w XIV i XV w.* Lwów 1899, s. 33; M. Koczerska: *Rodzina szlachecka w Polsce późnego średniowiecza.* Warszawa 1975, s. 26; A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka...*, s. 404; W. Brzeziński: *Koligacje małżeńskie możnowładztwa wielkopolskiego w drugiej połowie XIV i pierwszej połowie XV wieku.* Wrocław 2012, s. 283, 284.

⁵⁴ KDW, T. 10, nr 1493.

⁵⁵ Tamże, T. 8, nr 795 i przyp. 3.

⁵⁶ AP Poznań, Kalisz Z. 2, k. 223v.

⁵⁷ A. Szymczakowa: „*Milites strenui*” z *Sieradzkiego...*, s. 205.

⁵⁸ Tamże, s. 211.

telanie łądzkim wywiązanie się z jego zobowiązań, aby uniknąć finansowej odpowiedzialności.

Kolejną kobietą należącą do interesującego nas tu kręgu rodzinnego była Świętosława z Morawek i Smółek w powiecie kaliskim (parafia Rajska), która w 1415 roku bezskutecznie starała się przed sądem ziemskim w Kaliszu o 14 grzywien należnego jej posagu od Marcina Mojkwica z Radliczyc⁵⁹. Roszczenia Świętosławy wobec Marcina pozwalają sądzić, że była ona jego siostrą i córką kasztelana biechowskiego Mojka.

Do potomstwa Mojka można zaliczyć prawdopodobnie jeszcze jedną osobę. Zgodnie z ustaleniami A. Szymczakowej jako dziedzic Pęczniewa w 1410 roku występował bowiem niejaki Rafał⁶⁰. Za kolejnego, trzeciego już, syna kasztelana biechowskiego pozwała go uznać kryterium chronologiczne oraz majątkowe. Przypuszczenie to wspiera również kryterium imionowe, ponieważ imię Rafał powtarza się w linii Marcina Mojkwica. Nadto nazywał się tak syn Katarzyny, córki kasztelana Mojka, i Jana ze Stawu — a imię to mogła wnieść w rodzinę Stawskich właśnie ta Mojkówna jako imię kognatyczne. Gdyby Rafał istotnie był kasztelanem biechowskim, ze względu na czas pojawienia się w źródłach należałoby go uznać za średniego z braci. Zmarł chyba szybko i bezdziejnie, nie widać bowiem ani jego, ani jego potomstwa w dobrach dzierzonych później przez descendentów kasztelana Mojka. Jego zstępni — w przeciwieństwie do Marcina z Radliczyc, Jana Radlicy z Pęczniewa i jego synów oraz ich brata stryjecznego chorążego mniejszego sieradzkiego Jana Łaskiego z Krowicy — nie występują także w 1440 roku jako patroni prebendy św. Wojciecha w kolegiacie kaliskiej⁶¹.

Liczba mnoga z zapiski z 1415 roku, dotyczącej roszczeń Katarzyny Mojkówny wobec Jana Wojciechowica Łaskiego o dobra po stryjach⁶², pozwała sądzić, że oprócz biskupa krakowskiego i kasztelana łądzkiego Wojciecha (który żył wówczas jeszcze, ponieważ zmarł w 1417 roku, a jego spadkobiercami byli jego potomkowie⁶³) żona Jana ze Stawu miała jeszcze co najmniej jednego stryja, który zmarł bezpotomnie, stąd należała się jej po nim część spuścizny. Wydaje się, że w próbie identyfikacji owych stryjów należy wykorzystać kryterium posiadłościowe dotyczące pierwotnych chyba dóbr tego kręgu rodzinnego, położonych w powiecie kaliskim, do których obok eponimicznych Radliczyc mogły należeć jeszcze nieodległe od nich: Rajska, Gorzuchy, Dąbrowa i Krowica. Zastrzec wypada, że osoby takie musiały być odpowiednio starsze od Katarzyny Mojkówny. Oba te kryteria spełniają Bogusław i Tomasz (Tomek) z Rajska. Pierwszy z nich jest nam znany wyłącznie ze swojego

⁵⁹ AP Poznań, Kalisz Z. 2, k. 203, 207.

⁶⁰ A. Szymczakowa: „*Nobiles Siradienses*”..., s. 244, przyp. 386.

⁶¹ KDW, T. 10, nr 1493.

⁶² AP Poznań, Kalisz Z. 2, k. 223v.

⁶³ A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka*..., s. 182.

wystąpienia w 1386 roku przed sądem ziemskim w Sieradzu w sporze z Piotrem z Tądowa, który wygrał z nim wówczas sprawę („astitit terminum”)⁶⁴. Drugi pojawił się również przed sądem ziemskim w Sieradzu, ale w 1400 roku⁶⁵. Ani jeden, ani drugi z nich nie był notowany w źródłach wielkopolskich z tego okresu. Warto przy tym dodać, że Tądów, z którego posiadaczem spierał się Bogusław, jest położony w bliskim sąsiedztwie Pęczniewa, znanego w późniejszym czasie jako posiadłość należąca do pewnych agnatów biskupa krakowskiego Jana Radlicy. Wydaje się zatem, że uprawnione jest przypuszczenie, iż zarówno Bogusław, jak i Tomek mogli być bezpotomnie zmarłymi przed 1415 rokiem stryjami Katarzyny Mojkówny.

Wypada natomiast zgłosić wątpliwości co do tego, aby do owego kręgu rodzinnego należał notowany w źródłach w 1386 roku Maciej z Łasku, choć teza ta ma swoich zwolenników. Bez bliższego uzasadnienia wspomnianego posiadacza Łasku za przedstawiciela Łaskich herbu Korab uznał już, o czym wspominaliśmy wcześniej, S. Kozierowski⁶⁶. Za tym, że był on bratem biskupa Radlicy i Wojciecha z Łasku opowiedziała się natomiast A. Szymczakowa. Wedle jej interpretacji przemawia za tym jego pisanie się z Łasku oraz kryterium imionowe⁶⁷. Przesłanki te nie wydają się jednak wystarczające. Imię „Maciej” pojawia się wprawdzie u Łaskich, potomków kasztelana łódzkiego Wojciecha, ale tylko raz w XV wieku⁶⁸, u jego wnuka, który mógł zostać tak nazwany z zupełnie innego powodu niż pamięć o starszym krewnym w linii bocznej — wszak imię to było dość popularne w średniowieczu. Brak natomiast posiadaczy tego imienia u potomków drugiego dowodnego brata biskupa — kasztelana biechowskiego Mojka.

Aktywność Macieja z Łasku dokumentują tylko trzy zapiski z najstarszych zachowanych kart sieradzkich ksiąg ziemskich. Dokumentują one spory toczony przez niego z Marcinem z Kik, bliżej nieznanym Wańkiem oraz Wojtkiem⁶⁹. Z roty przysięgi Macieja znajdującej się w zapisce dotyczącej procesu z Wańkiem wynika, że miał on wówczas dorosłego już syna, który był obwiniany o dokonanie zajazdu na adwersarza. Żadna z omówionych zapisek nie łączy Macieja z agnatami biskupa Radlicy. Posiadanie przezeń dorosłego syna w 1386 roku stanowi raczej przesłankę przemawiającą przeciwko włączaniu go do tego kręgu rodzinnego, ponieważ ani jego, ani jego potomków nie widać

⁶⁴ AGAD, Księgi ziemskie sieradzkie, ks. 1/2, k. 12v; S. Kozierowski: *Studia...*, s. 24; bez przesądzenia o jego przynależności rodzinnej Maciej został wspomniany również w: S. Zajączkowski, S.M. Zajączkowska: *Materiały do słownika geograficznego dawnych ziem łęczyckiej i sieradzkiej do 1400 roku*. Cz. 1. Łódź 1966, s. 174.

⁶⁵ AGAD, Księgi ziemskie sieradzkie, ks. 1/2, k. 146.

⁶⁶ S. Kozierowski: *Studia...*, s. 47.

⁶⁷ A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka...*, s. 181.

⁶⁸ Tamże, s. 192.

⁶⁹ AGAD, Księgi ziemskie sieradzkie, ks. 1/2, k. 1v, 6, 6v.

jako współpatronów prebendy pw. św. Wojciecha w kolegiacie kaliskiej, do których grona należeli potomkowie obu pewnych braci biskupa⁷⁰. Choć trzeba też zauważyć, że wniosek ten osłabia całkiem realna alternatywa, iż syn ów mógł umrzeć przedwcześnie i bezpotomnie.

Nadto nie ma pewności, że już w 1386 roku Łask należał do najbliższych agnatów starszego Jana Radlicy. Nie ulega bowiem wątpliwości, że to on był nabywcą tej posiadłości, dzierżonej następnie przez jego brata Wojciecha i jego zstępnych⁷¹. Być może nabył ją właśnie od Macieja lub jego syna. Pierwsze ślady aktywności dowodnych braci biskupa w powiecie szadkowskim, gdzie były położone Łask z kluczem dóbr oraz Pęczniew, pochodzą dopiero z lat 90. XIV wieku. Już w końcu 1390 roku Jakub Ułanowski (z Ułanów) przed sądem ziemskim w Sieradzu zobowiązał się do spłacenia kmieci niewymienionemu tu z imienia kasztelana łądzkiego⁷². Tenże był wymieniany tylko z tytułem urzędniczym przed sądem ziemskim sieradzkim jeszcze kilkakrotnie w 1391 i 1. poł. 1392 roku⁷³. We wrześniu tego roku wystąpił wreszcie z imieniem Wojciech⁷⁴ — co bez wątpienia umożliwia utożsamienie go z Wojciechem z Łasku⁷⁵. Jak pamiętamy, także drugi brat biskupa, Mojejk, dopiero w 1391 roku

⁷⁰ KDW, T. 10, nr 1493. Obok potomków Wojciecha Łaskiego oraz kasztelana Mojka patronami interesującej nas tu prebendy było w 1440 r. 12 dziedziców Kotowiecka, 3 dziedziców Żakowic, 2 Bielczewa, 3 Trąblic, 3 Małej Sobótki, 4 Szetlewa, 2 Russocic, oraz po jednym: Rososzycy, Grudzielca, Psar i Sadowia. Dane z najstarszej zachowanej księgi ziemskiej kaliskiej nie wskazują na to, żeby wymienieni tu posiadacze wsi z powiatu kaliskiego należeli do majątniejszej szlachty (a Kotowieccy i wywodzący się od nich dziedzice Żakowic oraz właściciele Sobótki to wręcz drobna szlachta), co wyklucza ich z grona najbliższych krewnych Radlicy, którzy mieli wiele zyskać na zakupach dóbr przez biskupa krakowskiego, zob. *Księga ziemska kaliska...*, indeks, s. 270 (dziedzice Grudzielca), 283—284 (dziedzice Kotowiecka), 303 (dziedzice Rososzycy), 308 (dziedzice Sobótki), 324 (dziedzice Żakowic). Nie wiadomo też nic o większym uposażeniu ziemskim dziedziców Bielczewa w powiecie konińskim oraz niezidentyfikowanych Trąblic — położony tam Szetlew to zgodnie z interpretacją wydawców KDW (T. 10, nr 1493, przyp. 12) także wieś drobnoszlachecka; do rodzin znacznieniejszych (ale czy dużo zamożniejszych?) należeli natomiast posiadacze Russocic w powiecie konińskim, z których Janusz był w latach 1412—1420 stolnikiem kaliskim (UrzWp, s. 124, 196; S. Kozierowski: *Studia...*, s. 36—37), ale ta familia ze względu na znaczne oddalenie jej bazy majątkowej od Radliczyc raczej nie mogła wywodzić się od brata starszego Jana Radlicy.

⁷¹ A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka...*, s. 180.

⁷² AGAD, Księgi ziemskie sieradzkie, ks. 1/2, k. 18v.

⁷³ Tamże, k. 24, 25, 25v, 36.

⁷⁴ Tamże, k. 41.

⁷⁵ Sprawowaniu przez Wojciecha z Łaska kasztelanii łądzkiej już w 1390 r. nie przeczy fakt, że w wykazie kasztelanów łądzkich autorzy spisu urzędników wielkopolskich pod 1395 r. umieścili Bogusza z Turska (UrzWp, s. 133), ten był bowiem w istocie kasztelanem krzywińskim, zob. SHGP. Cz. 2. Oprac. S. Chmielewski, K. Górski-Gołaska, T. Jurek, J. Luciński, G. Rutkowska. Wrocław—Poznań 1988—1992, s. 516; S. Szybkowski: *Kujawska szlachta...*, s. 207. Dotąd uważano, że pierwsza wzmianka o sprawowaniu przez Wojciecha urzędu kasztelana łądzkiego pochodzi dopiero z 1396 r. (UrzWp, s. 133; A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka...*, s. 182).

występował na sieradzkim partykularzu. Pozwala to skonstatować, że terminem *ante quem* nabycia przez starszego Jana Radlicę dóbr dla jego braci w Sieradzkim jest przełom lat 80. i 90. XIV stulecia. Wydaje się wszakże, że nastąpiło to niewiele wcześniej. Nawet starszy Jan Radlica potrzebował bowiem nieco czasu, aby zgromadzić odpowiednie środki na zakupy dóbr ziemskich. Możliwości po temu uzyskał dopiero w 1381 roku, kiedy został kanclerzem Królestwa, zwiększyły się zaś one w rok później, po objęciu przezeń biskupstwa krakowskiego. Wątpliwe, aby właściwym czasem dla tej inwestycji był okres niepokoju i wojny domowej z lat 1382—1385. Prawdopodobniejsze, że Radlica przystąpił do pierwszych zakupów dopiero po ustabilizowaniu się sytuacji wewnętrznej Królestwa Polskiego po koronacji Władysława Jagiełły w 1386 roku. Zapewne jedną z pierwszych inwestycji było nabycie Łasku wraz z kluczem dóbr — być może właśnie od Macieja z Łasku i jego syna, występujących w źródłach w 1386 roku. Zapewne po tej dacie, a przed 1390 rokiem, Łask i inne dobra w ziemi sieradzkiej znalazły się w rękach braci biskupa krakowskiego.

* * *

Lepsze opracowanie genealogii najbliższych krewnych biskupa Jana pozwala zweryfikować obecną już w średniowieczu opinię o nim jako fundatorze bazy majątkowej jego najbliższych agnatów. Już dawniejsze ustalenia A. Szymczakowej umożliwiały stwierdzenie, że na początku XV stulecia w rękach Łaskich znajdowało się 14 posiadłości w powiecie kaliskim i w ziemi sieradzkiej (Łask, Wola Łaska, Orchów, Wiewiórczyn, Czestków, Krowica, Modła, Kowalew, Śliwniki, Górczyn, Próchno, Smardzew, Piotrowice i Sanki)⁷⁶. Do nich należy obecnie dołączyć dobra znajdujące się w tym samym okresie trwale lub czasowo w rękach synów kasztelana biechowskiego Mojka, którzy, zgodnie z naszymi ustaleniami, dziedziczyli w 6 posiadłościach, również na obszarze powiatu kaliskiego i ziemi sieradzkiej (Radliczyce, Rajsco, Gorzuchy, Dąbrowa Aaronowa, Pęczniew, Siedlątków). Łącznie zatem baza majątkowa najbliższych agnatów biskupa na początku XV wieku składała się z 20 posiadłości. Przynajmniej część z nich została nabyta przez niego lub za jego pieniądze, co obrazuje możliwości finansowe Radlicy jako biskupa krakowskiego — uzasadnia też w pełni pośmiertną opinię o nim, że okazał niezwykłą hojność dla swoich ubogich krewnych.

Nie można oczywiście całkowicie wykluczyć, że baza majątkowa agnatów biskupa mogła powiększyć się także w wyniku działalności jego braci i bratanków — dzięki zakupom dokonywanym za własne środki, ewentualnie dzięki korzystnym ożenkom z dziedziczkami dóbr. Nie mamy na to jednak

⁷⁶ A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka...*, s. 182—185.

żadnych dowodów źródłowych. Dzięki badaniom A. Szymczakowej wiadomo natomiast, że Wojciech Łaski i jego synowie w końcu XIV i w pierwszej dekadzie XV stulecia nie nabywali żadnych dóbr ziemskich i nie wzbogacili bazy majątkowej rodziny o dziedzictwa swoich żon⁷⁷. Nie udało się również uzyskać dowodów źródłowych na podobnego typu działalność prowadzoną przez kasztelana Mojka i jego synów.

Warto jeszcze zwrócić uwagę na nierówny podział dóbr ziemskich posiadanych przez Wojciecha Łaskiego i jego potomków (14) oraz synów kasztelana biechowskiego Mojka (6). Wydaje się, że wynikało to ze stosunkowo szybkiej śmierci Mojka i z objęcia przez Wojciecha opieki nad bratankami. Gospodarując po śmierci biskupa krakowskiego ziemią i zapewne finansową bazą całej rodziny, doprowadził on niewątpliwie do tego, że większa liczba posiadłości nabytych przez starszego Radlicę lub za pozyskane przez niego środki znalazła się w wyłącznym użytkowaniu jego linii.

Pamięć o biskupie krakowskim jako najwybitniejszym przedstawicielu rodziny i fundatorze jej bazy majątkowej trwała we wszystkich pokoleniach późnośredniowiecznych Łaskich poprzez jego imię, które spotykamy we wszystkich generacjach descendentów Wojciecha z Krowicy i Łasku, aż po początki XVI stulecia⁷⁸. Ciekawe jednak, że tylko w uboższej linii, u potomstwa męskiego pamięć o nim wyrażała się w używaniu nie tylko imienia, lecz także przezwiska Radlica. Janem Radlicą był bowiem nazywany nie tylko Jan Mojkowic, ale też jego syn⁷⁹.

„Imionowa” pamięć o biskupie była niewątpliwie związana nie tylko z jego działalnością na rzecz wzmocnienia pozycji majątkowej jego agnatów, lecz także z tym, że był „sprawcą” kariery urzędniczej swych braci. To bez wątpienia jemu awans na kasztelanie biechowską musiał zawdzięczać Mojek, pojawił się bowiem ze stosowną tytulaturą w tym samym roku, w którym starszy Radlica objął urząd kanclerza Królestwa Polskiego i jako kanclerz właśnie wpłynął z pewnością na króla Ludwika Andegaweńskiego, aby ten udzielił nominacji jego bratu. Wydaje się, że podobnie było w przypadku nominacji na kasztelanie łądzką dla Wojciecha z Krowicy i Łasku. Tu wszakże, ze względu na to, że najstarsze dowody źródłowe na sprawowanie przezeń tego urzędu pochodzą dopiero z 1390 roku, wypadałoby raczej uznać, że awans ten był wynikiem zabiegów biskupa krakowskiego u Władysława Jagiełły. Pozycja zdobyta przez biskupa Radlicę wpłynęła na wzmocnienie „urzędniczej” pozycji jego agnatów jedynie w pokoleniu jego braci. Po śmierci kasztelana Wojciecha Łaskiego tylko jeden z jego synów — Jan — był w stanie uzyskać nominację na stosunkowo niski urząd chorążego mniejszego sieradzkiego. Kolejne awansy urzędnicze Łaskich dotyczyły dopiero prawników kasztelana łądzkiego i były

⁷⁷ Tamże.

⁷⁸ Tamże, s. 182—184, 191, 192, 199, 200, 202, 203 i tabl. genealogiczna po s. 204.

⁷⁹ Tamże, s. 190, 296; A. Szymczakowa: „*Nobiles Siradienses*”..., s. 171.

związane z wielką karierą jednego z nich: Jana, kanclerza Królestwa i arcybiskupa gnieźnieńskiego, który zadbał o swoich świeckich braci⁸⁰. Urzędników ziemskich, nawet niskiego szczebla, zupełnie nie widać natomiast w linii rodziny wywodzącej się od kasztelana biechowskiego Mojka.

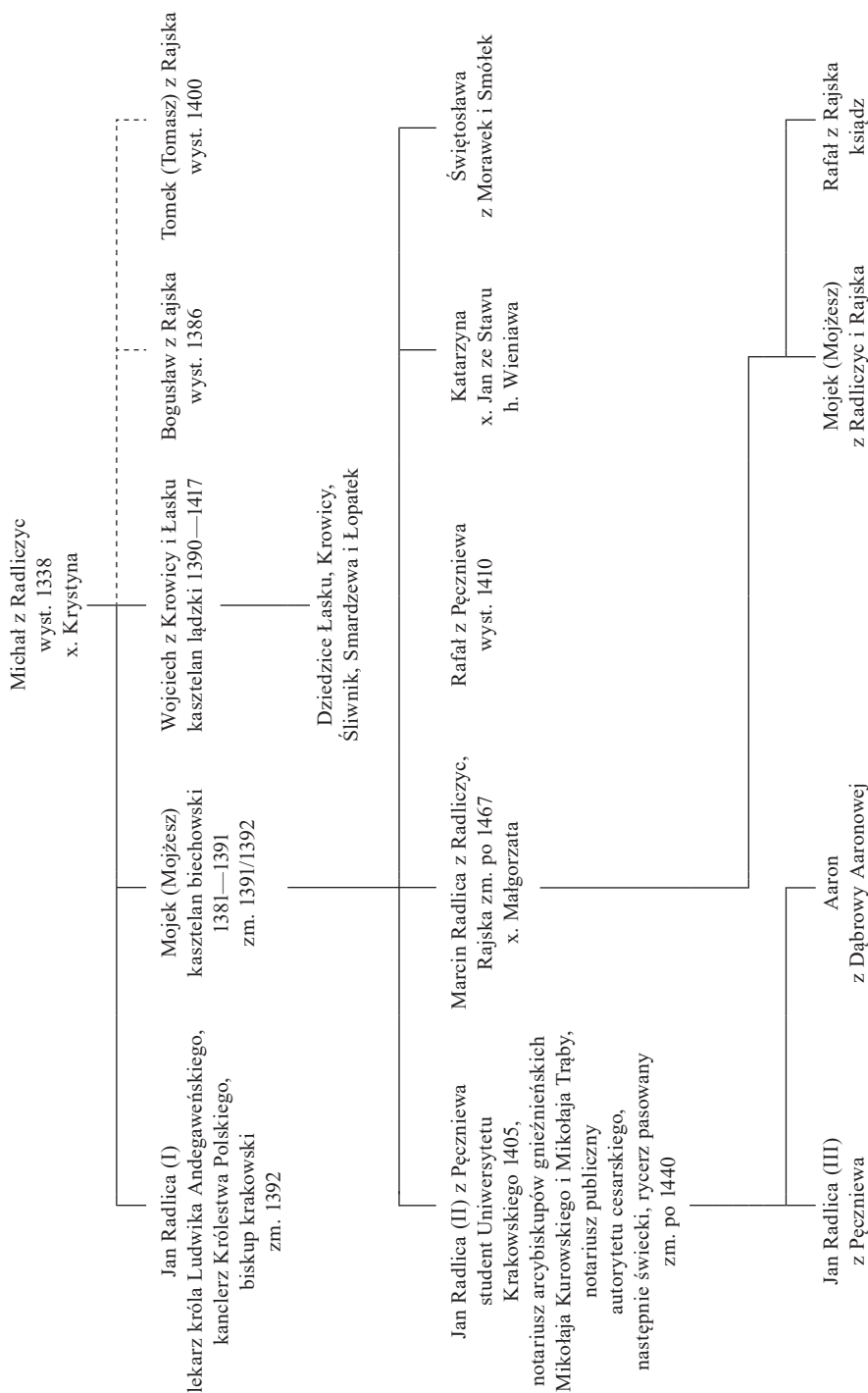
* * *

Przedstawione rozważania, w wyniku których poszerzona została wiedza o najbliższym kręgu rodzinnym biskupa krakowskiego Jana Radlicy, pokazują, że istnieją jeszcze niezagospodarowane obszary badawcze, dotyczące jego związków rodzinnych oraz prozopografii elit politycznych czasów andegawieńskich i początków epoki jagiellońskiej. Nie rozpoznaliśmy tu na pewno wszystkich problemów. Dalszych badań wymaga niewątpliwie genealogia potomków kasztelana biechowskiego Mojka, która tu została jedynie zarysowana. Interesującym problemem do rozważenia pozostaje także predylekcja kręgu rodzinnego biskupa krakowskiego do rzadko używanych w polskiej społeczności szlacheckiej imion męskich o charakterze biblijnym: Mojek/Mojżesz, Aaron, Michał i Rafał.

⁸⁰ A. Szymczakowa: *Szlachta sieradzka...*, s. 183, 194—196, 198—200.

Tablica genealogiczna

Najbliższy krąg rodzinny biskupa krakowskiego Jana Radlicy

Bibliografia

Źródła rękopiśmienne

Archiwum Główne Akt Dawnych w Warszawie: Księgi ziemskie sieradzkie, ks. 1/2, 3, 4.
Archiwum Państwowe w Poznaniu: Kalisz Z. 2, 3, 4, 5; Poznań Gr. 2, 7, 9.

Źródła drukowane

- Acta capitulorum nec non iudiciorum ecclesiasticorum selecta*. T. 1. Wyd. B. Ulanowski. Kraków 1894.
- Bullarium Poloniae*. T. 4. Wyd. I. Sułkowska-Kurasiowa, S. Kuraś, H. Wajs. Rzym—Lublin 1992.
- Catalogus episcoporum Cracoviensium*. W: *Vitae episcoporum Poloniae*. W: *Joannis Długossii Senioris canonici Cracoviensis Opera omnia*. T. 1. Wyd. I. Polkowski, Ż. Pauli. Kraków 1887.
- Codex epistolaris saeculi decimi quinti*. T. 2. Wyd. A. Lewicki. Kraków 1891.
- Kodeks dyplomatyczny katedry krakowskiej św. Wacława*. T. 2. Wyd. F. Piekosiński. Kraków 1882.
- Kodeks dyplomatyczny Wielkopolski*. T. 3, 5, 6, 8—11. Wyd. A. Gąsiorowski, T. Jasiński, T. Jurek, H. Kowalewicz, F. Piekosiński, I. Skierska, I. Zakrzewski. Warszawa—Poznań 1879—1999.
- Księga ziemska kaliska 1400—1409*. Wyd. T. Jurek. Poznań 1991.
- Lites ac res gestae inter Polonos Ordinemque Cruciferorum*. T. 2—3. Wyd. I Zakrzewski, J. Karwasińska. Poznań—Warszawa 1892—1935.
- Metryka Uniwersytetu Krakowskiego z lat 1400—1508*. T. 1—2. Wyd. A. Gąsiorowski, T. Jurek, I. Skierska. Kraków 2004.

Opracowania

- Biskup M.: *Wojny Polski z zakonem krzyżackim 1308—1521*. Gdańsk 1993.
- Boniecki A.: *Herbarz polski*. T. 15. Warszawa 1912.
- Brzeziński W.: *Koligacje małżeńskie możnowładztwa wielkopolskiego w drugiej połowie XIV i pierwszej połowie XV wieku*. Wrocław 2012.
- Fac I.: *Działalność biskupa krakowskiego Jana Radlicy na tle jego czasów (ok. 1340—1392)*. Kolbuszowa 2008.
- Gąsiorowski A.: *Itinerarium króla Władysława Jagiełły 1386—1434*. Wyd. 2. Warszawa 2015.

- Gzella J.: *Małopolska elita władzy w okresie rządów Ludwika Węgierskiego w Polsce w latach 1370—1382*. Toruń 1994.
- Jóźwiak S., Kwiatkowski K., Szweda A., Szybkowski S.: *Wojna Polski i Litwy z zakonem krzyżackim w latach 1409—1411*. Malbork 2010.
- Koczerska M.: *Rodzina szlachecka w Polsce późnego średniowiecza*. Warszawa 1975.
- Kowalski M.D.: *Pralaci i kanonicy krakowskiej kapituły katedralnej od pontyfikatu biskupa Nankera do śmierci biskupa Zawiszy z Kurozwałk (1320—1382)*. Kraków 1996.
- Kozierowski S.: *Studia nad pierwotnym rozsiadleniem rycerstwa wielkopolskiego*. [T.] 12: *Ród Korabitów*. Łomża 1933.
- Kurtyka J.: *Tęczyńscy. Studium z dziejów polskiej elity możnowładczej w średniowieczu*. Kraków 1997.
- Marzec A.: *Pod rządami nieobecnej monarchii. Królestwo Polskie 1370—1382*. Kraków 2017.
- Ożóg K.: *Intelektualiści w służbie Królestwa Polskiego w latach 1306—1382*. Kraków 1995.
- Ożóg K.: *Uczeni w monarchii Jadwigi Andegaweńskiej i Władysława Jagielly (1384—1434)*. Kraków 2004.
- Piekosiński F.: *Pieczęcie polskie wieków średnich*. Cz. 1: *Doba piastowska*. Kraków 1899.
- Semkowicz W.: *Nagana i oczyszczenie szlachectwa w Polsce w XIV i XV w.* Lwów 1899.
- Sieradzan W.: *Misja Benedykta Makraia w latach 1412—1413. Z dziejów pokojowych metod rozwiązywania konfliktów międzypaństwowych w Europie Środkowo-Wschodniej w późnym średniowieczu*. Malbork 2009.
- Słownik historyczno-geograficzny województwa poznańskiego w średniowieczu*. Cz. 1, 2, 5. Oprac. S. Chmielewski, P. Dembiński, K. Górską-Gołąska, T. Jurek, A. Kozak, J. Luciński, G. Rutkowska, I. Skierska. Wrocław—Poznań 1982—2019.
- Sperka J.: *Szafrąncowie herbu Stary Koń. Z dziejów kariery i awansu w późnośredniowiecznej Polsce*. Katowice 2001.
- Sroka S.: *Jan Radlica jako lekarz*. „Archiwum Historii i Filozofii Medycyny” 1994, T. 57, z. 4.
- Strzelecka A.: *Jan z Radliczyc*. W: *Polski słownik biograficzny*. T. 10. Wrocław 1962—1964.
- Sułkowska-Kuraszowa I.: *Dokumenty królewskie i ich funkcja w państwie polskim za Andegawenów i pierwszych Jagiellonów 1370—1444*. Warszawa 1977.
- Szweda A.: *Organizacja i technika dyplomacji polskiej w stosunkach z zakonem krzyżackim w Prusach w latach 1386—1454*. Toruń 2009.
- Szybkowski S.: *Kujawska szlachta urzędnicza 1370—1501*. Gdańsk 2006.
- Szymczakowa A.: „*Milites strenui*” z Sieradzkiego w XV w. W: *Genealogia. Rola związków rodzinnych i rodowych w życiu publicznym w Polsce średniowiecznej na tle porównawczym*. Red. A. Radziwiński, J. Wroniszewski. Toruń 1996.
- Szymczakowa A.: „*Nobiles Siradienses*”. *Rody Porajów, Pomianów, Gryfów, Kopaczów i Pobogów*. Warszawa 2011.
- Szymczakowa A.: *Szlachta sieradzka w XV w. „Magnifici et generosi”*. Łódź 1998.
- Urzędnicy centralni i nadworni Polski XIV—XVIII wieku. Spisy*. Oprac. K. Chłapowski, S. Ciara, Ł. Kądziała, T. Nowakowski, E. Opaliński, G. Rutkowska, T. Zielińska. Kórnik 1992.
- Urzędnicy wielkopolscy XII—XV wieku. Spisy*. Oprac. M. Bielińska, A. Gąsiorowski, J. Łojko. Wrocław 1985.
- Wróbel D.: *Na pierwszym planie. Moźni i szlachta polska wobec bezkrólewia po śmierci Ludwika Andegaweńskiego*. Lublin 2020.
- Zajączkowski S., Zajączkowski S.M.: *Materiały do słownika geograficznego dawnych ziem łęczyckiej i sieradzkiej do 1400 roku*. Cz. 1. Łódź 1966.

*Sobiesław Szybkowski***Bishop of Kraków Jan Radlica and His Brothers
Genealogical Supplements**

Summary

This article makes supplement regarding the closest family circle of Jan Radlica, an outstanding figure of the Polish political scene during the reign of Louis I of Hungary and the initial period in the reign of Władysław Jagiełło. Radlica was chancellor of the Kingdom of Poland, a member of the college of governors of the Kingdom of Poland, and the bishop of Kraków. Sobiesław Szybkowski points out that, besides Wojciech of Krowica and Łask (the ancestor of the Łaski family of the Korab coat of arms), the castellan of Łąd, Mojek-Mojżesz (1381—1390), the castellan of Biechów, was most certainly also Radlica's brother. Szybkowski also reconstructs the circle of Mojka-Moses's direct descendants. Bogusław of Rajsco (1386) and Tomek of Rajsco (1400) could also have been Radlica's brothers. These additions to the genealogy of this family circle make possible a better reconstruction of the bishop's property base, which at the beginning of the fifteenth century, consisted of 20 estates. A significant part of these estates must have been purchased by Jan Radlica personally or with his money, which confirms the opinions of medieval biographers about the bishop as the founder of estates for his poor relatives. However, Radlica made sure not only that the welfare of his family would increase, but also that his brothers would pursue careers in the administration. There is no doubt that both the castellan of Biechów Mojek-Mojżesz and the castellan of Łąd Wojciech from Krowica and Łask owed their positions as castellans to him.

Keywords: Poland under the rule of the Anjou and the Jagiellonian dynasties, Bishop of Kraków Jan Radlica, nobility, genealogy, prosopography

*Sobiesław Szybkowski***Bischof von Krakau Jan Radlica und seine Brüder
Genealogische Ergänzungen**

Zusammenfassung

Der Artikel enthält Ergänzungen in Bezug auf den engsten Familienkreis von Jan Radlica — einer prominenten Persönlichkeit der polnischen Politik zur Herrschaftszeit von Ludwig dem Großen und zur frühen Regierungszeit von Władysław Jagiełło, Kanzler des Königreichs Polen, Mitglied des Kollegiums der Statthalter vom Königreich Polen und schließlich Bischof von Krakau. Es wurde darauf hingewiesen, dass der Bruder des Bischofs außer dem Kastellan von Lond (Łąd), Wojciech von Krowica und Łask (Vorfahr von Łaskis mit dem Wappen von Korab), sicherlich auch der Kastellan von Bechau (Biechów), Mojek-Mojżesz (1381—1390) war. Es wurde ebenfalls der Kreis der direkten Nachkommen von Mojek-Mojżesz rekonstruiert. Die Brüder des Bischofs könnten auch Bogusław von Rajsco (1386) und Tomek von Rajsco (1400) gewesen sein. Die Ergänzungen betreffend die Genealogie dieses Familienkreises ermöglichen eine genauere Rekonstruktion seines Vermögens, das zu Beginn des 15. Jahrhunderts aus 20 Gütern bestand. Ein beträchtlicher Teil davon muss von Jan Radlica bzw. mit seinem Geld

erworben worden sein, was die Theorien der mittelalterlichen Biographen über den Bischof als Stifter von Ländereien für seine armen Verwandten bestätigt. Der Krakauer Bischof kümmerte sich jedoch nicht nur um die Vermehrung seiner Familiengüter, sondern auch um die Beamtenlaufbahnen seiner Brüder. Es besteht kein Zweifel, dass ihm und seinen Bemühungen sowohl der Kastellan von Bechau, Mojek-Mojżesz, als auch der Kastellan von Lond, Wojciech von Krowica und Łask, ihre Kastellanämter zu verdanken haben.

Schlüsselwörter: Polen unter Anjous und Jagiellonen, Bischof von Krakau Jan Radlica, Adel, Magnaten, Genealogie, Prosopographie